

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут права та гуманітарних наук
Кафедра конституційного права та галузевих дисциплін

08-02-14М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних завдань та самостійної роботи
з вибіркової компоненти «Конституційне право України»
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Історія та
громадянська освіта)»
спеціальності 014 Середня освіта (за предметними
спеціальностями) предметної спеціальності 014.03 Середня
освіта (Історія та громадянська освіта)
денної та заочної форми навчання

Рекомендовано науково-
методичною радою
з якості ННІ права та
гуманітарних наук
Протокол № 1 від 03.09.2025 р.

Рівне – 2025

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з вибіркової компоненти **«Конституційне право України»** для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-науковою програмою «Середня освіта (Історія та громадянська освіта) спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) предметної спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта) денної та заочної форм навчання. [Електронне видання] / Кафарський В. І., Вознюк С. С. Рівне : НУВГП. 2025. 24 с.

Укладачі: Кафарський Володимир Іванович, доктор юридичних наук, професор кафедри конституційного права та галузевих дисциплін;

Вознюк Сніжана Сергіївна, асистент кафедри правоохоронної діяльності та спеціальних юридичних дисциплін.

Відповідальний за випуск: Міщук Інна Володимирівна, к.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного права та галузевих дисциплін.

**Керівник групи
забезпечення спеціальності**

Клинова-Дацюк Г. Д.

Методичні рекомендації схвалено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від 03 вересня 2025 року

© В. І. Кафарський,
С. С. Вознюк, 2025
© НУВГП, 2025

ЗМІСТ

Передмова	4
1. ОПИС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ ТА ЇЇ СТРУКТУРА ...	5
1.1. Опис освітньої компоненти	5
1.2. Тематика практичних занять	7
1.3. Критерії та шкала оцінювання	8
2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	10
3. Самостійна робота	18
4. Індивідуальна робота	18
5. Рекомендована література	

Передмова

У межах вибіркового курсу «Конституційне право України» вивчається фундаментальна галузь національного права, що являє собою систему правових норм, які регулюють основи конституційного ладу, визначають статус людини і громадянина, встановлюють організацію та діяльність органів публічної влади (державної влади і місцевого самоврядування), а також закріплюють гарантії реалізації прав і свобод.

Предметом вивчення дисципліни є основи суспільного і державного ладу України, правовий статус людини і громадянина, конституційні засади функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування.

Метою викладання курсу є засвоєння фундаментальних положень конституційного права України, формування в студентів умінь пояснювати особливості конституційного ладу, правового статусу особи, організації та діяльності органів публічної влади, а також застосовувати отримані знання в освітньому процесі з історії та громадянської освіти. Ця мета впливає з необхідності оволодіння сучасними досягненнями конституційно-правової науки, чинним законодавством України, європейськими стандартами прав людини та демократичного врядування.

Завданнями навчальної дисципліни є: вивчення предмета, принципів, джерел і системи конституційного права України; з'ясування правової природи Конституції та її ролі у регулюванні суспільних відносин; аналіз засад конституційного ладу України; вивчення системи прав, свобод і обов'язків людини і громадянина, у тому числі особливостей статусу іноземців та осіб без громадянства; дослідження конституційних основ народовладдя та адміністративно-територіального устрою; характеристика порядку формування та організації діяльності органів державної влади й місцевого самоврядування; ознайомлення з нормативною базою, рішеннями Конституційного Суду України, науковими працями та актуальними публікаціями; сприяння розвитку правової свідомості, політичної та громадянської культури студентів, формування здатності інтегрувати конституційно-правові знання у майбутню педагогічну діяльність.

1. ОПИС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ ТА ЇЇ СТРУКТУРА

1.1. Опис освітньої компоненти

Компетентності:

ІК. Здатність розв'язувати складні задачі або проблеми в галузі освіти, що передбачає здійснення інновацій та/або проведення педагогічних досліджень і характеризується невизначеністю умов і вимог до професійної, навчальної або дослідницької діяльності та сформованість особистісних якостей.

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 8. Здатність до управління у відповідності зі стандартами якості, заснованих на потребах і інтересах цільових груп.

ЗК 9. Здатність до співпраці та інтеграції в прагненні до мети спільно з іншими громадянами та цільовими групами, відомствами, організаціями, активної участі у командній роботі, безвідносно до фонових знань та бачень визначених завдань.

Фахові компетентності спеціальності:

ФК1. Здатність до поглиблення знань і розуміння предметної області та професійної діяльності.

ФК7. Здатність забезпечувати функціонування безпечного та інклюзивного освітнього середовища.

ФК 8. Здатність формувати в учнів культуру академічної доброчесності та дотримуватися її принципів у власній професійній діяльності.

ФК17. Здатність розробляти та реалізовувати освітні проєкти, включаючи власні дослідження, які дають можливість переосмислювати наявні чи створювати нові знання.

ФК19. Здатність інтегрувати знання з інших, суміжних із історією, галузей знань, застосовувати системний підхід для розв'язання професійних завдань.

ФК20. Здатність до постійного професійного розвитку та підвищення кваліфікації, самоосвіти.

Результати навчання:

ПРН1. Знати предметну область професії, вміти формулювати та вирішувати проблемні завдання, генерувати нові ідеї.

ПРН14. Уміти толерантно демонструвати розмаїття суспільств важливість та рівність можливостей незалежно від соціальних, расових, національних, гендерних та вікових аспектів та створювати доброзичливу атмосферу в освітньому процесі, сприятливу для всіх учасників.

ПРН15. Уміти забезпечувати охорону життя і здоров'я учнів під час освітнього процесу та приймати рішення у складних і непередбачуваних умовах.

ПРН19. Аналізувати проблеми та формувати чіткі позиції у громадянському суспільстві, бути готовим до захисту прав та свобод людини у надзвичайних ситуаціях.

1.2. Тематика практичних занять

№	Назва теми	К-сть годин д.ф./з.ф.	Оцінка, балів
Змістовний модуль 1. Загальні положення конституційного права України		10/3	48
1.	Тема 1. Загальна характеристика конституційного права та Конституції України	4/1	7
2.	Тема 2. Конституційні принципи правового статусу людини і громадянина	2/0	7
3.	Тема 3. Система конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина	2/1	7
4.	Тема 4. Конституційні основи народовладдя та організації державної влади	2/1	7
5.	Модульний контроль 1		20
Змістовний модуль 2. Функціонування органів державної влади		6/3	52
6.	Тема 5. Конституційно-правовий статус парламенту України	2/1	7
7.	Тема 6. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів та інших органів виконавчої влади України	2/1	7
8.	Тема 7. Конституційно-правовий статус судових органів України	2/1	7
9.	Модульний контроль 2		20
10.	Індивідуальна робота		11
Всього:		16/6	100

Підготовка до практичного заняття повинна включати:

1. Опрацювання лекційного матеріалу за темою заняття.
2. Опрацювання нормативних актів та юридичної практики за темою заняття.
3. Опрацювання методичних, наукових та літературних джерел за темою заняття.
4. Підготовка завдань в рамках самостійної роботи студентів за темою заняття.

Для досягнення мети вибіркової компоненти «Конституційне право України» студентам необхідно вчасно та якісно виконувати практичні завдання та вчасно здати модульні контрольні знань.

Додаткові бали студенти можуть отримати за: участь у наукових конференціях, круглих столах, написання наукових тез, статей, рефератів дослідницького характеру за темою курсу. Тему дослідницької роботи студенти можуть вибрати самостійно за погодженням із викладачем.

1.3. Критерії та шкала оцінювання

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача вищої освіти при оцінюванні результатів поточного контролю з вибіркової компоненти «Конституційне право України» є:

- повнота і вчасність виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених силабусом освітньої компоненти;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом освітньої компоненти, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- характер відповідей на поставленні питання (чіткість, логічність, лаконічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних занять;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів.

Оцінювання результатів поточного контролю проводиться у розрахунку від 0 до 60 балів. 40 балів студент сумарно може

отримати за складання модульних контролів. Основними методами оцінювання є:

- аналіз усних відповідей;
- тестування;
- виконання практичних завдань.

Оцінювання виконання завдань здійснюється за такими критеріями (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленими до цілого числа):

0% - завдання не виконано;

40% - завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;

60% - завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки, судження студента не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;

80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки несистемного характеру;

100% - завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Національна шкала оцінювання

Кількість набраних балів студентом	Оцінка за національною шкалою
90-100 балів	Зараховано
82-89 балів	
74-81 балів	
64-73 балів	
60-63 балів	
35-59 балів	Незараховано з можливістю повторного складання
1-34 балів	Незараховано з обов'язковим повторним вивченням курсу

2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовний модуль 1

Загальні положення конституційного права України

Тема 1. Загальна характеристика конституційного права та Конституції України

План заняття

1. Поняття конституційного права України як галузі права, науки і навчальної дисципліни.
2. Предмет конституційного права України: специфіка та зміст суспільних відносин, що регулюються конституційним правом України.
3. Поняття та особливості методу конституційно-правового регулювання.
4. Конституція України: структура і загальна характеристика. Класифікація конституцій.
5. Поняття і зміст конституційного ладу, його гарантії.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняттю «конституційне право України як галузь права».
2. Дайте визначення предмета конституційного права України.
3. Дайте визначення поняттю конституційно-правової норми.
4. Охарактеризуйте систему конституційно-правових інститутів.
5. Охарактеризуйте основні джерела конституційного права України.
6. Дайте визначення поняттю «конституціоналізм».
7. Охарактеризуйте роль Декларації про державний суверенітет України і Акту проголошення незалежності у становленні конституційного ладу і його основ.
8. Розкрийте основи конституційного ладу України в системі Конституції – державний і суспільний лад.

Завдання до теми:

1. Письмово опишіть будь-яку проблему конституційно-правової політики України та запропонуйте шляхи її вирішення.
2. Значення конституції як установчого документа держави.
3. Чи можливе в Україні існування конституціоналізму без фактичної конституції? Відповідь аргументуйте.
4. Знайдіть і проаналізуйте останні зміни в Конституції України.

Література: Основна – 7, 8, 9, 11, 13, 14, 15, 25. Допоміжна – 29, 30, 32, 33, 37.

Тема 2. Конституційні принципи правового статусу людини і громадянина

План заняття

1. Поняття та принципи громадянства України.
2. Набуття громадянства України.
3. Припинення громадянства України.
4. Документи, що посвідчують громадянство

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте особливості набуття громадянства за народженням.
2. Розкрийте особливості набуття громадянства за територіальним походженням.
3. Проаналізуйте підстави припинення громадянства України.
4. Проаналізуйте підстави виходу з громадянства України.
5. Дослідіть підстави втрати громадянства України.

Література: Основна – 3, 10, 12, 15, 20, 22. Допоміжна – 31, 38.

Тема 3. Система конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина

План заняття

1. Поняття та юридична природа прав, свобод та обов'язків людини і громадянина.
2. Специфічні риси основних прав, свобод та обов'язків людини та громадянина.
3. Поняття та види особистих прав і свобод.
4. Особливості та види політичних прав і свобод.
5. Економічні, соціальні і культурні права і свободи.
6. Конституційні обов'язки людини і громадянина.
7. Гарантії прав та свобод людини і громадянина.
8. Обмеження прав і свобод людини і громадянина в Україні.
9. Міжнародні стандарти прав та свобод людини і громадянина та їх співвідношення з національним законодавством.

Питання для самоконтролю:

1. Дати визначення і класифікуйте права та обов'язки особи.
2. Перерахувати до яких міжнародних органів може звернутися громадянин у разі порушення його прав.
3. У яких випадках громадянин може звернутися до міжнародних органів у разі порушення його прав?
4. Які підстави обмеження прав і свобод особи?
5. Процедура і наслідки обмеження прав і свобод особи.

Завдання до теми:

1. Складіть схему «Політичні права особи».
2. Знайти відповідність між стовпцями таблиці «Обов'язки та права особи»:

1. Право	А. Військова служба
2. Право	Б. Працювати
3. Обов'язок	В. Медичне обслуговування
4. Обов'язок	Г. Сплачувати податки
5. Право	Д. Участь у виборах
6. Обов'язок	Е. Звернення до державних органів
7. Обов'язок	Є. Недоторканість приватного життя
8. Обов'язок	Ж. Недоторканість приватної власності
9. Право	З. Соціальний захист
10. Право	І. Об'єднуватись у політичні партії
11. Обов'язок	Ї. Поважати державні символи України

Література: Основна – 3, 10, 12, 15, 19. Допоміжна – 29, 31.

Тема 4. Конституційні основи народовладдя та організації державної влади

План заняття

1. Поняття народовладдя та його форми.
2. Вибори та референдуми як форми прямої демократії.
3. Представницька демократія та її особливості в Україні.
4. Принцип поділу влади і його конституційне закріплення.
5. Взаємодія та стримування гілок влади.
6. Поняття та принципи місцевого самоврядування як базового рівня народовладдя.
7. Система органів місцевого самоврядування та їхні повноваження.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть форми захисту державою процедур безпосереднього народного волевиявлення.
2. Дайте визначення понять «вибори» і «референдуми», «виборче право» і «виборчий процес», розмежувавши їх зміст.
3. Розкрийте специфіку прямої і представницької демократії.
4. Дайте оцінку нормативно-встановленим повноваженням (правам і обов'язкам) суб'єктів місцевого самоврядування.

5. Охарактеризуйте обсяг компетентності (повноважень) конкретних суб'єктів місцевого самоврядування: об'єднаних територіальних громад, місцевих рад, сільських, селищних, міських голів, виконавчих органів тощо.

6. Проаналізуйте особливості взаємодії органів місцевого самоврядування з органами державної влади.

Завдання до теми:

1. Знайдіть відповідність між стовпцями таблиці «Види виборів»:

1. Позачергові	А. голосування виборців, що відбувається в разі, коли чергові або позачергові вибори окремих членів представницького органу влади чи виборного посадовця визнані, зокрема, недійсними
2. Повторні	Б. зумовлені достроковим припиненням повноважень органу чи посадовця
3. Додаткові	В. проводяться у зв'язку із закінченням строку повноважень представницького органу влади, частини його членів або виборного посадовця
4. Чергові	Г. слугують заповненню окремих вакансій у складі такого органу, які виникли з різних причин
5. Загальні	Д. участь у голосуванні всього виборчого корпусу
6. Часткові	Е. участь у голосуванні частини виборчого корпусу
7. Непрямі	Є. формування парламенту і заміщення посади президента
8. Прямі	Ж. виборці обирають виборників, спеціально призначених обирати представників
9. Місцеві	З. формування представницьких органів територіальної громади

2. Класифікуйте гарантії місцевого самоврядування, що містяться в Конституції України.

3. Визначіть структуру положення про порядок проведення загальних зборів громадян за місцем проживання, громадських слухань та їх компетенцію

Література: Основна – 8, 9, 10, 11, 14, 15, 17. Допоміжна – 32, 33, 34, 35.

МОДУЛЬ 2. ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Тема 5. Конституційно-правовий статус парламенту України

План заняття

1. Місце Верховної Ради України у політичній системі держави. Взаємовідносини з іншими суб'єктами політичної системи.

2. Склад і структура Верховної Ради України.

3. Повноваження Верховної Ради України.

4. Порядок діяльності Верховної Ради України.

5. Взаємовідносини парламенту з Президентом і урядом

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняттю «парламент».

2. Охарактеризуйте суть законодавчої влади.

3. Дослідіть основні моделі парламентів.

4. Подайте перелік питань, що входять до відання законодавчої влади.

5. Охарактеризуйте основні джерела, що регулюють діяльність парламенту.

6. Визначте місце парламенту в апараті держави.

7. Охарактеризуйте призначення і перебіг парламентських процедур.

8. Дослідіть порядок роботи парламенту України.

Література: Основна – 9, 10, 11, 14, 15, 17. Допоміжна – 32, 35.

Тема 6. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів та інших органів виконавчої влади України

План заняття

1. Поняття і система органів виконавчої влади.
2. Конституційно-правовий статус КМУ.
3. Конституційно-правовий статус центральних органів виконавчої влади.
4. Конституційно-правовий статус місцевих органів виконавчої влади.
5. Взаємодія уряду з Президентом України.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте перелік місцевих органів виконавчої влади.
2. Перерахуйте ознаки місцевих державних адміністрацій як юридичних осіб та основні принципи їх діяльності.
3. Опишіть процедуру атестації працівників місцевих державних адміністрацій.
4. Розкрийте складові заробітної плати посадовців місцевих державних адміністрацій.
5. Проаналізуйте підстави притягнення до адміністративної відповідальності держслужбовців.
6. Охарактеризуйте підстави скасування актів Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади.
7. Розкрийте повноваження Кабінету Міністрів України.

Завдання до теми:

1. На вашу думку, чи можливе автономне існування місцевих державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування? Навести аргументи на користь вашої позиції.
2. Проаналізуйте управління територіями в умовах розбудови демократичної правової держави.

Література: Основна – 9, 10, 14, 15. Допоміжна – 32, 33, 34.

Тема 7. Конституційно-правовий статус судових органів України

План заняття

1. Судова влада в системі органів державної влади.
2. Функції судової влади.
3. Загальні засади судочинства.
4. Система судів України.

Питання для самоконтролю:

1. Дослідіть роль судової гілки влади у системі органів державної влади.
2. Дайте визначення правового звичаю, юридичного прецеденту, нормативно-правового акту, нормативного договору, юридичної доктрини, релігійного тексту та визначте роль цих джерел при винесенні судових рішень в Україні.
3. Охарактеризуйте організацію роботи територіальних судів.
4. Проаналізуйте організацію роботи спеціальних судів.
5. Дослідіть організацію роботи Вищої ради юстиції.
6. Дослідіть роботу апарату Конституційного Суду України.
7. Класифікуйте суб'єктів звернень до Конституційного Суду України та учасників в конституційному провадженні.
8. Охарактеризуйте стадії конституційного провадження.
9. Розкрийте правову природу особливої думки судді Конституційного Суду України.
10. Дослідіть правові позиції Конституційного Суду України: поняття та значення.
11. Розкрийте механізм офіційного оприлюднення рішень та висновків Конституційного Суду України.
12. Охарактеризуйте порядок виконання рішень та висновків Конституційного Суду України.

Завдання до теми:

1. Складіть порівняльну таблицю «Види судів загальної юрисдикції».
2. Складіть схему «Самоврядування в суддівських органах».

Література: Основна – 9, 11, 14, 15, 18. Допоміжна – 36, 37.

3. Самостійна робота

Самостійна робота сприяє кращому засвоєнню здобувачами освіти матеріалу з навчальної дисципліни «Конституційне право України» та формуванню у них навичок та вмінь одержувати додаткові знання.

Формами самостійної роботи є:

- доопрацювання матеріалів лекцій та опрацювання літератури, що пропонується до вивчення по темах навчальної дисципліни;
- підготовка до практичних (семінарських) занять, виконання завдань по темах практичних занять;
- підготовка письмових відповідей на питання для самопідготовки;
- робота в інформаційних мережах;
- самостійне вивчення та складання конспектів по темах, що виносяться на самостійне вивчення.

Результативність самостійної роботи виявляється під час заслуховування та обговорення доповідей, поточного модульного контролю знань, перевірки письмових відповідей та підсумкового оцінювання успішності здобувачів освіти у сесію.

4. Індивідуальна робота

Однією з форм організації навчального процесу в умовах кредитно-модульної системи є індивідуальна робота здобувачів освіти. Індивідуальна робота студентів з навчальної дисципліни «Актуальні проблеми конституційного права» може включати:

- написання наукових статей, тез наукових доповідей, рефератів та їх презентація на семінарських заняттях;
- участь у студентських конференціях, конкурсах, олімпіадах, наукових засіданнях, науково-практичних семінарах, колоквіумах тощо;
- участь у роботі та діяльності юридичної клініки ННПГН НУВГП;

- анотацію прочитаної додаткової літератури з навчальної дисципліни, бібліографічний опис літератури;
- зібрання постатейного матеріалу та письмовий аналіз законодавства України;
- розробка мультимедійних презентацій у вигляді спеціально підготовленого слайд-шоу, де матеріал подається у вигляді схем, діаграм, статистичних даних тощо.

Вибір видів індивідуальної роботи здійснюється студентом за власними інтересами та попереднім узгодженням з викладачем. Тематику та форму індивідуальної роботи студент отримує на початку навчального року і здає роботу у визначені строки. Організацію, контроль та оцінювання якості виконання індивідуальної роботи студентів здійснює науковий керівник. Індивідуальна робота подається на кафедру для перевірки до початку екзаменаційної сесії.

Перелік тем для рефератів

1. Конституційна ідентичність України в умовах євроінтеграції.
2. Верховенство Конституції України: проблеми практичної реалізації.
3. Конституційно-правові засади електронного врядування.
4. Розвиток конституційної юстиції в європейських державах і Україна.
5. Конституційні засади організації та діяльності органів правопорядку.
6. Конституційні гарантії права на свободу об'єднання у політичні партії.
7. Конституційні аспекти регулювання діяльності засобів масової інформації.
8. Конституційний статус столиці України: сучасні виклики.
9. Проблеми вдосконалення конституційного механізму імпичменту Президента України.
10. Конституційні основи антикорупційної політики держави.
11. Конституційний статус органів прокуратури України.
12. Порівняльний аналіз конституційних моделей організації виконавчої влади.

- 13.Конституційні гарантії екологічних прав в Україні.
- 14.Право на освіту в конституціях сучасних демократичних держав.
- 15.Конституційні засади захисту прав дітей в Україні.
- 16.Конституційні проблеми подвійного громадянства.
- 17.Конституційний статус Автономної Республіки Крим.
- 18.Інститут конституційної скарги в Україні: практика та перспективи.
- 19.Конституційні гарантії прав військовослужбовців.
- 20.Конституційно-правові аспекти воєнного стану: досвід України та світу.

5. Рекомендована література

Основна література:

1. Батанов О. Конституційно-правовий статус територіальних громад в Україні : монографія / за заг. ред. В. Ф. Погорілка. Київ : Ін Юре, 2003. 512 с.
2. Біленчук П. Д., Кравченко В. В., Підмогильний В. В. Місцеве самоврядування в Україні. Муніципальне право : навч. посіб. Київ : Атіка, 2000. 304 с.
3. Васильченко О. П. Принципи рівності прав і свобод людини і громадянина та його ціннісні виміри в конституційному праві України : навч. посіб. Київ : Арт Економі, 2014. 476 с.
4. Волощук О. Т. Інститут Президента в системі органів державної влади: історико-теоретичний аспект : монографія. Чернівці, 2012. 112 с.
5. Горащенков О. М. Глава держави та місцеве самоврядування в Україні: конституційно-правові засади взаємодії : монографія / за ред. М. О. Баймуратова. Одеса : Фенікс, 2017. 184 с.
6. Історія та теорія місцевого самоврядування : навч. посіб. / І. В. Казюра та ін. Київ : Кондор, 2017. 226 с.
7. Кафарський В. І. Теорія права і держави в українській юридичній думці : навч. посіб. у схемах. Івано-Франківськ : Супрун В. П., 2021. 168 с.
8. Кафарський В. І., Івченко О. М. Сучасні концепти конституціоналізму і українська конституційна практика : серія наук.-метод. видань. Вип. 1 / за ред. В. Кафарського. Рівне : Голіней О. М., 2018. 60 с.
9. Кафарський В. І., Припхан І. І. Конституційне право України у схемах : навч. посіб. Київ : Голіней О. М., 2019. 272 с.
10. Конституційне право України: академічний курс: підручник : у 2 т. Т. 2 / Шемшученко Ю. С. та ін. Київ : Юридична думка, 2008. 800 с.
11. Конституційне право України / Погорілко В. Ф. та ін. Київ : Прецедент, 2009. 334 с.
12. Конституційні принципи правового статусу людини / *Велика юридична енциклопедія* : у 20 т. Т. 4 : Конституційне право / Барабаш Ю. Г. та ін. Харків : Право, 2024. 1072 с.

13. Конституційно-правові засади становлення української державності / Тацій В. Я. та ін. Харків : Право, 2003. 328 с.
14. Конституція України : науково-практичний коментар / Барабаш Ю. Г. та ін. Київ : ВАІТЕ, 2024. 760 с.
15. Конституція України : офіц. вид. Київ, 2006. 123 с.
16. Кравченко В. В. Конституційне право України : навч. посіб. Київ : Атіка, 2008. 592 с.
17. Кресіна І. О., Перегуда Є. В. Парламентські вибори в Україні : правові і політичні проблеми. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. 368 с.
18. Кулик С. В. Конституційна реформа в сфері судової влади в Україні : проблеми теорії та практики. Одеса : Фенікс, 2018. 186 с.
19. Летнянчин Л. І. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні : проблеми теорії і практики : монографія. Харків : СПД ФО Вапнярчук Н. В., 2006. 256 с.
20. Матат А. Конституційні принципи : правнича теорія і практика : монографія. Київ : ВАІТЕ, 2022. 180 с.
21. Мохончук Б. С. Виборчі системи : порівняльно-правове дослідження : монографія. Харків : Юрайт, 2021. 304 с.
22. Обмеження конституційних прав і свобод / *Велика українська юридична енциклопедія* : у 20 т. Т. 4 : Конституційне право / Барабаш Ю. Г. та ін. Харків : Право, 2024. 1072 с.
23. Плохотнюк Н. Г., Мельниченко В. І. Інститут президентства в Україні : становлення та розвиток. Київ : Максимус, 2004. 223 с.
24. Тодика Ю. М., Яворський В. Д. Президент України : конституційно-правовий статус : навч. посіб. Харків, 1999. 256 с.
25. Шляхтун П. П. Конституційне право : словник термінів. Київ : Либідь, 2005. 565 с.
26. Янчук А. О. Безпосереднє здійснення влади народом в Україні (конституційно-правовий аналіз) : монографія. Кам'янець-Подільський : Друкарня Рута, 2014. 58 с.

Допоміжна література:

27. Батанов О. В. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні: навч. посіб. Київ : Ін-т держави і права НАН України, 2001. 260 с.

28.Борденюк В. І. Місцеве самоврядування та державне управління : конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії : монографія. Київ : Парламентське вид-во, 2007. 576 с.

29. Бориславська О. М. Європейська модель конституціоналізму : системно-аксіологічний аналіз : монографія. Харків : Право, 2018. 384 с.

30. Волощук О. Т. Конституційний інститут уряду в зарубіжних країнах. Чернівці, 2012. 88 с.

31. Держава і право у світлі сучасної юридичної думки : збірник наукових праць. Київ : Юридична думка, 2010. 456 с.

32. Кафарський В. І. Історія української конституції : хрестоматія. Івано-Франківськ : Голіней О. В., 2025. 375 с.

33. Кафарський В. І. Історія української конституції : хрестоматія. 2-ге вид. Івано-Франківськ : Голіней О. В., 2025. 310 с.

34. Політична система України : проблеми становлення і розвитку / Кафарський В. І. та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 456 с.

35. Міжнародні правові акти та законодавство окремих країн про корупцію / Камлик М. І. та ін. Київ : Школяр, 1999. 480 с.

36. Селіванов А. О. Конституція. Громадянин. Суд. Професійні та суспільні погляди. Київ : УАІД «Рада», 2009. 560 с.

37. Українське державотворення : невитребуваний потенціал : словник-довідник / Мирооенко М. О. та ін. Київ : Либідь, 1997. 560 с.

38. Юридична енциклопедія : у 6 т. / Шемшученко Ю. С. та ін. Київ : Укр. енцикл., 1998. 768 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Про проголошення незалежності України : Постанова Верхов. Ради України від 24.08.1991 № 1427-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text>.

2. Декларація про державний суверенітет України : Декларація Верхов. Ради Укр. Рад. Соціаліст. Респ. від 16.07.1990 № 55-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>.

3. Загальна декларація прав людини (рос/укр) : Декларація Орг. Об'єдн. Націй від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.

4. Європейська хартія місцевого самоврядування : Хартія Ради Європи від 15.10.1985 : станом на 16 листоп. 2009 р.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text.

5. Виборчий кодекс України : Кодекс України від 19.12.2019 № 396-IX : станом на 31 груд. 2023 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>.

6. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII : станом на 9 лип. 2025 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.

7. Про статус народного депутата України : Закон України від 17.11.1992 № 2790-XII : станом на 7 верес. 2023 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#Text>.

8. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII : станом на 4 черв. 2025 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.

9. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI : станом на 30 серп. 2025 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>.